

O vrednotenju znanstvenih objav v humanistiki

Slovenska vlada se je zavezala k spodbujanju znanosti in dvigovanju splošne ravni raziskovalnega dela. Vendar se zdi, da se pri izpolnjevanju tega cilja odreka skrbi za razvoj humanističnih ved. Humanistika ima med znanstvenimi vedami že nekaj časa poseben status, saj le zanjo ne veljajo kriteriji mednarodne primerljivosti, ki so tako samo po sebi umevni v (večini) naravoslovja in družboslovja. Rada bi opozorila na pasti izjemnih kriterijev, ki veljajo za humanistiko, izrazila dvom o teži argumentov, s katerimi se posebni status zagovarja, in spodbudila premislek o spremembah.

V prispevku med govorjenjem o humanistiki na splošno – torej med govorjenjem o vsem tistem, kar je v humanistiko razvrščeno v klasifikaciji Javne agencije za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (spodaj ARRS) – načeloma za primer jemljeva svoj domači teren, jezikoslovje. Meniva, da so osnovne poante spisa posplošljive na večino humanistike. (Naj omeniva tudi, da čeprav o objavljanju v jezikoslovju in humanistiki piševa črno-belo in v tretji osebi, se s tem nimava namena prištevati k izvajalcem izključno ene ali druge prakse.)

Spodbujanje mednarodnih objav

Pri podeljevanju raziskovalnih štipendij in projektov raziskovalcem, prijavljenim na posamičen razpis, se kot enega izmed selekcijskih kriterijev običajno upošteva dotedanjo raziskovalno uspešnost posameznikov in raziskovalnih skupin. Preteklo delo je treba zato nekako ovrednotiti, za kar je eden od možnih načinov točkovanje, kot ga izvaja ARRS. Točkovanje tako financerjem olajša selekcijo pri podeljevanju štipendij in raziskovalnih projektov, pri raziskovalcih pa spodbuja raziskovalno udejstvovanje, saj prek objav pridejo do točk, ki jim olajšajo pridobitev novih raziskovalnih sredstev in s tem omogočajo raziskovanje. Do tu so stvari jasne; dobro delo se nagraduje, objavne točke olajšajo selekcijo pri nagrajevanju, nagrajevanje pa skrbi za kvaliteto raziskovanja.

Vrednotenje raziskovalnega dela sicer ni preprosto, pa vendar se zdi tako ali drugačno razvrščanje objav po kvaliteti (znotraj posamezne discipline) ustaljena praksa. V primeru znanstvenih člankov je glavni kriterij dodeljevanja točk običajno kvaliteta revije, v kateri je bil članek objavljen. Znanstvene revije so med seboj rangirane po kvaliteti člankov, ki jih objavljajo. Mednarodna bibliografska baza podatkov *Web of Science* vsakoletno objavlja rangiranja znanstvenih revij. Kvaliteto revij merijo predvsem po vplivu oziroma citiranosti posamičnih člankov, ki jih je revija objavila. Obstajajo tudi drugačni načini ugotavljanja znanstvene uspešnosti, recimo zgolj direktno pregledovanje citatov posamičnih del, vendar se primerjavi različnih načinov vrednotenja preteklega dela tu ne bova posvečala, na zaključke, ki jih bova potegnila, pa naprimer izbira načina točkovanja zgolj po citatih tudi ne bi imela nikakršnega vpliva.

Ideja razlikovanja revij po kvaliteti je prisotna tudi v ARRS-jevem točkovanju. Pri primerjavi več revij, ki jim je v bazi *Web of Science* odmerjen faktor vpliva, bo razlika v dodeljenih točkah za objavo v posamezni reviji deloma odvisna od revijinega faktorja vpliva; pri primerjavi revij lokalnega značaja in uglednega mednarodnega značaja pa je ideja razlikovanja prisotna tako, da je razlika v vrednosti objave med lokalnimi in uglednimi mednarodnimi revijami v svoji največji razsežnosti umerjena na 1 proti 7,5 (20 točk : 150 točk). Z znatno višjim vrednotenjem mednarodnih objav za izvorna znanstvena dela se spodbuja mednarodno usmerjenost slovenske znanosti. Ker za razliko od lokalnih objav mednarodne objave bere večje število raziskovalcev, so posledično te raziskave bolj pomembne – omogočajo pač večjo in boljšo distribucijo dognanj. To je seveda dobro za znanost, saj omogoča znanosti hitrejše napredovanje. Istočasno pa je mednarodno objavljanje dobro za dosežke slovenske znanosti, ki po eni strani tako dobijo kar največji možni domet, po drugi strani pa jim je prek odziva med bralstvom omogočano mednarodno primerjanje, kar spodbuja nadaljnje delo. Poleg večjega dometa in iz tega izhajajočih omenjenih učinkov pa ugledne mednarodne revije zaznamuje še ena bistvena prednost; ugledne področne revije so resne in ugledne predvsem zaradi strogih selekcijskih kriterijev in recenzijskega procesa. Prestižne

jezikoslovne revije, recimo *Language*, ki ga izdaja Linguistic Society of America (največje stanovsko združenje jezikoslovcev na svetu), *Linguistic Inquiry*, ki jo izdaja ameriški MIT Press, ali pa *Natural Language and Linguistic Theory*, ki jo izdaja nemški Springer, objavijo le okoli 15-20% v recenzijo prejetih znanstvenih člankov (podatek pobran iz revije *Language* (2006, 82/2), potrjen s strani prejšnjega glavnega urednika revije *Language* Marka Aronoffa ter s strani člana uredniškega odbora revije *Natural Language and Linguistic Theory* Marcela den Dikna). Takšni selekcijski kriteriji omogočajo ohranjanje kvalitetnega nivoja znanstvene revije, hkratio podrobno recenziranje pa seveda bistveno pripomore k višji kakovosti objavljenega članka. Resno recenziranje v znanstvenem delu razkrije marsikakšno postavko, katere se avtor često ni niti zavedal. Seveda pa taki selekcijski kriteriji pomenijo, da objavljanje ni enostavno, objava pa daleč od zagotovljene. Že samo recenzijsko popraviljanje in dodelovanje članka za objavo v taki reviji pa lahko (v jezikoslovju) traja več kot eno leto.

Enako kot za članke velja za monografije. Objaviti znanstveno monografijo pri kakšni ugledni mednarodni znanstveni založbi (kot so v jezikoslovju recimo Oxford University Press, Walter de Gruyter, Cambridge University Press, Benjamins itd.) pomeni najprej počakati na ocene neodvisnih recenzentov, ki bodo besedilo, če bo sprejeto za objavo, dodobra pretresli ter avtorju naložili mnogo dodatnega dela, kar bo sicer vzelo precej časa, vendar bo zato kakovost končnega izdelka bistveno višja. Pri nas pa včasih zadostuje že telefonski klic založniku, ki rad objavi kakršnokoli knjigo, če se le obeta še možnost kakšne subvencije. Pogosto se izvirne znanstvene monografije objavljajo tudi prek založbe ustanove, ki raziskovalca zaposluje (npr. Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, ZRC SAZU); ker je tak raziskovalec potem na domačih razpisih konkurenčnejši, je vsaka taka objava njegovi matični ustanovi seveda vsaj kratkoročno finančno v korist in se ji bo le stežka odpovedala.

Relativno nižje vrednotenje lokalnih in posledično spodbujanje mednarodnih objav ima seveda pozitivne posledice za znanost v Sloveniji in za Slovenijo nasploh. Zaradi takega ocenjevanja in nagrajevanja (večine) naravoslovnih ved so slovenski naravoslovci konkurenčni pri prijavljanju na evropske znanstvene razpise, sodelujejo z znanstveniki po celem svetu ter na slovenske univerze in inštitute privabljajo tujce, ki bi si želeli z njimi sodelovati. Za Slovenijo je zato predstavljanje slovenskih znanstvenih dosežkov na mednarodnem odru koristno tako s stališča krepljenja kakovosti slovenske znanosti in posledično krepljenja konkurenčnosti in prepoznavnosti slovenskih raziskovalno-izobraževalnih ustanov, kot tudi s stališča večanja skupne vsote sredstev v slovenski znanosti in visokem šolstvu na račun dodatnega evropskega denarja brez povečanja neposrednih državnoproračunskih sredstev.

V humanistiki ni tako

Problem, ki bi ga rada izpostavila, je, da zgoraj predstavljeni sistem žal ne velja za vse, ki se v Sloveniji ukvarjajo z raziskovalno dejavnostjo. Tak sistem se je uveljavil (z izjemami) npr. v naravoslovju in družboslovju, humanistika pa je – kot celota – iz tega sistema izvzeta. Raziskovalcem humanistike je zato lahko vseeno, v kateri reviji objavijo svoje prispevke, saj dobijo za vsakršen prispevek v katerikoli reviji (da je le navedena na precej obširnem in nekritičnem spisku ARRS) enako število točk. Tako bi recimo za objavo v *Linguistics and Philosophy*, vodilni mednarodni jezikoslovni reviji za pomenoslovje (založba Springer), ki ji v *Web of Science* faktor vpliva ni izmerjen, dobili enako število točk kot za objavo v katerikoli lokalni jezikoslovni reviji, naj gre za katerokoli od slovenskih revij ali za katerokoli (tudi) jezikoslovno revijo nasploh, recimo *Anali Filološkog fakulteta*, ki jo izdaja Filološka fakulteta Univerze v Beogradu, ali *Anejos de estudios filológicos*, ki jo izdaja čilenska Universidad Austral de Chile. Tiste (tudi) humanistične revije, ki jim je v *Web of Science* faktor vpliva izmerjen v sklopu naravoslovja ali družboslovja (z indeksoma SCI in SSCI), pa sicer veljajo več, vendar je razlika v vrednosti objave med pač katerokoli revijo (npr. pravkar omenjenimi slovenskimi ali drugimi lokalnimi revijami) in indeksiranimi revijami v svoji največji razsežnosti umerjena na komaj 1 proti 1,33 (30 točk : 40 točk) (primerjaj z zgornjim 1 : 7,5 oz. 20 točk : 150 točk v prid mednarodnih objav). Objavne točke

je seveda precej lažje zbirati z objavami v lokalnih revijah, kjer neredko sprejmejo večino prejetega gradiva in kjer je recenzijski proces precej manj rigorozen in zato hitrejši. Zato se zdi ob sistemu, opisanem zgoraj, povsem razumljivo, da se bodo humanisti raje kot za naprezanje z mednarodnim objavljanjem odločili za objavljanje v lokalnih revijah ter posledično v hitrem času zbrali več točk ter tako zadostili razpisnim pogojem ARRS. In če se v takem sistemu raziskovalec vendarle trudi objavljati v mednarodnih revijah, bo zaradi zamudnosti tega procesa in manjše produkcije po številu točk hitro pristal izven kroga uspešnih prijaviteljev projektov in si s tem otežil nadaljnje delo. Ocenjevalni sistem tako destimulira humaniste, da bi članke objavljali v uglednih mednarodnih publikacijah. Ravno tako se jim ni treba truditi, da bi monografije izdajali pri uglednih mednarodnih založbah, saj neglede na založbo, ki monografijo izda, dobijo za vsako monografijo enako število točk. Verjetno res ni treba posebej poudarjati, da se – vsaj ko gre za izvirne znanstvene objave – izdaj pri lokalnih založbah (po možnosti ko gre povrh za založbo ustanove, ki raziskovalca zaposluje) ali celo izdaj v samozaložbi ne bi smelo enačiti z izdajami pri založbah (v jezikoslovju) ranga *Oxford University Press*, *MIT Press*, *Walter de Gruyter*, *Benjamins* itd.

S strani naravoslovcev se često sliši očitek, da je s tem načinom točkovanja humanistika napram naravoslovju in družboslovju privilegirana, češ da se zato humanisti bolje primerjajo z naravoslovci, kot bi se sicer. Četudi je ta očitek morda na mestu, se vendarle zdi, da je vsako primerjalno vrednotenje med področji še toliko težje kot primerjanje uspešnosti znotraj področij. Predvsem pa se zdi, da se zaradi tega očitka manj govori o verjetno bolj problematični posledici omenjenega načina točkovanja, namreč dejstva, da se s tem humanistiko kot eno od znanstvenih področij v Sloveniji *deprivilegira*, saj je tudi zaradi takega točkovanja slovenska humanistika bolj vase zaprta in samozadostna kot druge znanstvene vede v Sloveniji (kakorkoli objektivizirano pa se kvalitetnega nivoja humanistične znanosti v Sloveniji napram drugim deželam praktično sploh ne da določati). Redki so jezikoslovci, zgodovinarji, antropologi, filozofi, ki se trudijo objavljati v mednarodnih revijah, vsaj če primerjamo njihov delež z deležem v naravoslovnih vedah.

Seveda objavne točke niso vsemogočne in gotovo niso edini krivec za takšno situacijo; morda je današnji točkovni sistem celo samo posledica stanja, kakršno je vladalo ob vpeljavi tega sistema. Vendar točkovanje vpliv gotovo ima, sicer ga ne bi niti imeli; in če nič drugega, bi se tudi s pomočjo smiselnejšega točkovanja lahko skušalo slovenske humanistične raziskovalce za mednarodno objavljanje in sodelovanje motivirati ter jih tako pripraviti za konkuriranje na mednarodnem trgu. Odpiranje v tujino je, kot že omenjeno, konec koncev potrebno tudi zaradi konkuriranja na evropskih razpisih. Pričakovali bi torej, da bodo odgovorni, če se zavzemajo za kakovost slovenske znanosti, poskrbeli za izboljšanje stanja na vseh področjih, torej tudi v humanistiki. S trenutnim točkovnim sistemom se dela glede kakovosti humanistiki žal medvedjo uslugi.

Če povzamemo, če se želi humanistiko razvijati, je treba humaniste spodbuditi k objavljanju tudi oziroma predvsem v mednarodnih znanstvenih revijah, se pravi v revijah, ki nudijo večjo garancijo za mednarodno kvaliteto, za večjo mednarodno primerljivost in za večji mednarodni vpliv. Z degradacijskim izenačevanjem mednarodnih objav z lokalnimi objavami (najsi gre za domačo ali tujo lokalno revijo – ni namreč vsaka tuja objava takoj že mednarodna objava) tega ne počenjamo.

"Humanistika je drugačna"

Debata o zaprtosti slovenske humanistike seveda ni nova. Podobne očitke na ta račun je bilo predvsem s strani naravoslovcev in tehnikov slišati že večkrat, s strani humanistike pa je prišlo tudi več protiargumentov. Vendar se ne zdi, da bi katerikoli od običajno ponujanih protiargumentov res upravičil tako posebno obravnavo humanistike, še posebej pa ne humanistike kot celote.

Najpogostejši ugovor proti izenačevanju točkovanja objav v humanistiki z naravoslovjem in družboslovjem pravi, da se humanistika ukvarja s stvarmi, ki so nacionalnega pomena, in da posledično teme, ki se obdelujejo v Sloveniji, niso nujno zanimive za tujce; zato naj se takšnih

raziskav pač ne bi dalo objavljati v tujini oziroma uglednih mednarodnih revijah.

Temu sicer ne oporekava v celoti, saj se nedvomno najde tudi kakšna tema, ki v mednarodnih revijah nima mesta; vendar to nikakor ne velja za večino humanistike. O večini tem v filozofiji, teologiji, zgodovini, arheologiji, literarnih vedah, muzikologiji, geografiji, jezikoslovju in ostalih področjih humanistike se da enako smiselno kot v Sloveniji razpravljati tudi na mednarodnem nivoju. Strukturalno jezikoslovje, ki izdeluje formalne modele (vseh) naravnih človeških jezikov, vsekakor ne more biti nezanimivo za tujce tudi tedaj, ko za izhodišče ali splošnih teoretičnih dognanj ali dognanj glede posameznega modela jemlje podatke iz slovenščine. Tudi če jezikoslovec ne priznava obstoja t.i. univerzalne slovnice, ne more mimo dejstva, da ima slovenščina veliko skupnega vsaj z indoevropskimi jeziki, in če je tako, bo dober model slovenščine gotovo zanimal vsaj še jezikoslovce, ki se ukvarjajo z modeliranjem ostalih indoevropskih jezikov. Podobno je jezikoslovje, ki preučuje družbenostne vidike slovenščine – naprimer v zamejstvu – ravno tako zanimivo za mednarodno sociolingvistično javnost, saj se ljudje po celem svetu v podobnih situacijah obnašajo dovolj podobno, da so posamezne študije, če so seveda vpete v kontekst sociolingvistične teorije, vsekakor lahko mednarodno zanimive in relevantne. Seveda obstaja tudi kak del jezikoslovja, ki ni tako mednarodno primerljiv, vendar tudi tisti del – pa naj bo to izdelovanje slovenskih priročnikov (slovnice, terminološki slovarji ipd.), slovenska dialektologija ali kaj podobnega – še vedno uporablja teoretični aparat, ki ne more biti samo slovenski; tudi ta podpodročja so torej če ne drugače vsaj prek svojega orodja zanimiva tudi za mednarodno javnost, ki se s podobnimi problemi ukvarja v svojem jeziku. In ravno prek orodja je pri izdelavi priročnikov in dialektoloških opisov udeležena teorija; do dejanske 'fizične' izdelave priročnikov in dialektoloških opisov pa bi lahko prišli naprimer s pomočjo ciljnih raziskovalnih projektov oziroma naročil.

Kar velja za jezikoslovje, gotovo velja tudi za druga humanistična področja. Ni namreč jasno, zakaj bi bila za mednarodno javnost nezanimiva filozofija, še posebej če se ukvarja s splošnimi stvarmi, muzikologija in umetnostna zgodovina, kadar se z umetnostjo pač ukvarjata na teoretično-analitičen način, teologija, ki se ukvarja z vero v religiji, ki ima ogromno pripadnikov in preiskovalcev po celem svetu, arheologija, ki se veliko ukvarja z ostanki nekkih niti ne slovensko govorečih ljudstev, pa tudi antropologija, etnologija, kulturologija itd. Seveda lahko tudi tu naštejemo nekaj izjem, mednje do neke mere gotovo spada lokalna zgodovina; pa vendar, podobno kot imamo v Sloveniji zgodovinarje Daljnega vzhoda ali pa Afrike, imajo tudi drugod po svetu zgodovinarje Balkana, Srednje Evrope ali morda kar Slovenije. In tako kot slovenski raziskovalci vzhodne Afrike svojih razprav verjetno ne objavljajo samo v svahilijščini, tudi za razprave o lokalni slovenski zgodovini ni smiselno pričakovati, da se jih da produktivno objavljati samo v slovenščini. Zelo verjetno je velik del vsebin prav vsakega izmed humanističnih področij zanimiv za mednarodno znanstveno javnost, zato ni smiselno, da posebni kriteriji točkovanja veljajo za humanistiko kot celoto. Zakaj bi se zaradi nekaj izjem znotraj posameznih podpodročij humanistike kot nesposobno mednarodnih objav označilo celotno humanistiko? Na nek način so izjemna tudi tista humanistična področja, ki so na meji med znanostjo in umetnostjo, torej literarne vede, umetnostna zgodovina in muzikologija. Pa vendar bi tudi tu moralo biti možno ločevati med umetniškim in teoretično-analitičnim delom. In ker pri slednjem tudi na teh področjih gotovo obstajajo nelokalna, obča vprašanja, se lahko znanstveno-raziskovalni dosežki tudi tu vrednotijo enako kot na drugih področjih; ko gre za umetniške dosežke, pa bo vrednotenje pač drugačno. Izjeme torej gotovo obstajajo, vendar če so to izjeme, bi jih veljalo kot izjeme tudi obravnavati, ne pa zaradi njih spremeniti režima za celotno humanistiko. Ugovor, češ da se humanistika ukvarja s stvarmi nacionalnega pomena in da zato slovenske teme niso zanimive za tujce in objavljive v uglednih mednarodnih revijah, torej v pretežni meri ne vzdrži.

Poleg tega pa se da omeniti tudi dejstvo, da je konec koncev le redka od področij, ki so v ARRS-jevi klasifikaciji raziskovalnih ved, področij in podpodročij razporejena kot humanistična področja, res smiselno kot celoto jemati za humanistiko. Če pogledamo jezikoslovje: strukturalno jezikoslovje – naj gre za skladnjo, glasoslovje ali pomenoslovje – se, kot rečeno, ukvarja z nekakšnim formalnim modeliranjem jezikovnih podatkov in gre kot tako v smeri področij, kot sta

matematika ter računalništvo in informatika (torej po ARRS v smeri naravoslovno-matematičnih oziroma tehniških ved); fonetika povezuje strukturalnojezikoslovno glasoslovje, fiziko in deloma anatomijo in gre kot taka v smeri ARRS-jevih naravoslovno-matematičnih ved; sociolingvistika se ukvarja s sociološkimi vidiki jezika in gre kot taka v smeri sociologije (torej po ARRS družboslovnih ved); psiholingvistika se ukvarja s preučevanjem jezika v odnosu do drugih kognitivnih procesov in s preverjanjem psihološke realnosti jezikoslovnih teorij in gre kot taka v smeri eksperimentalne psihologije (torej po ARRS družboslovnih ved); podobno gre nevrolingvistika v smer ARRS-jevih medicinskih ved, teorija usvajanja jezika v smer eksperimentalne psihologije oziroma ARRS-jevih družboslovnih ved, računalniško jezikoslovje v smer ARRS-jevega računalništva in informatike oziroma tehniških ved itd. V luči tega postane tretiranje celotnega področja jezikoslovja kot humanističnega področja, ki da mora biti obravnavano drugače od matematike, sociologije, psihologije, nevroznanosti in računalništva, še bolj nenavadno. Morda je pri jezikoslovju ali geografiji to bolj očitno kot pri kakšnih drugih ARRS-jevih humanističnih področjih, vendar predvsem prek prepleta teh področij s sociologijo verjetno v kar lepi meri velja tudi za ostala področja.

Včasih se kot argument za poseben tretma omenja tudi, da je v humanistiki jezik ne le sredstvo predstavljanja rezultatov ampak tudi orodje raziskovanja. Če se ima pri tem v mislih, da je orodje raziskovanja konkretni jezik humanističnega besedila (in ne npr. način ubesedovanja), potem naprimer filozofom, ki ne berejo starogrško, nemško, francosko oziroma angleško, ne bi bilo smiselno prebirati Aristotla, Kanta, Sartra ali Kripkeja. V tem primeru tujih filozofov (zgodovinarjev, jezikoslovcev ...) dejansko sploh ne bi imelo smisla prevajati, saj bi bile njihove utemeljitve odvisne od konkretnega jezika; ker to v humanistiki vsekakor počnemo, ugovor jezika kot orodja raziskovanja na ta način očitno ne more vzdržati. Če pa se ima v mislih, da je orodje raziskovanja način izražanja posameznega besedila (in ne konkretni jezik), potem se da tako besedilo načeloma pač prevesti tudi v druge jezike; ampak če je tako, pa z idejo jezika kot orodja raziskovanja seveda ne moremo več ugovarjati mednarodnemu, tujejezičnemu objavljanju.

Predvsem s strani slovenistov je pogost ugovor spodbujanju mednarodnih objav tudi siromašenje slovenščine. Trdi se, da je slovenščina lahko polnovreden jezik le, če se razvija v vseh zvrsteh, torej tudi v znanstveni.

Glede formalne plati tega ugovora velja pripomniti, da to potem seveda ne velja le za humanistiko ampak za vse znanstvene vede; in če se argumentu v organih, kot je ARRS, prisluhne, potem ni jasno, zakaj bi se pod njegovo težo odreklo mednarodnim objavam v humanistiki ne pa naprimer v naravoslovju. Glede vsebinske plati pa se da pripomniti dvoje.

En razlog za favoriziranje domačih objav naj bi bila skrb za razvoj terminologije. Ampak korist domače terminologije je najbolj neizpodbitna tedaj, ko se strokovno-znanstveno izrazje potrebuje v pedagoškem procesu in v splošni rabi izven stroke/znanosti. V tej luči pa se znanstvene objave ne zdijo najpomembnejši poligon za razvijanje izrazja; teme, o katerih znanstveno-raziskovalno pišejo slovensko govoreči znanstveniki, so namreč hočeš-nočeš precej omejene, ker so v Sloveniji delujoči znanstveniki pač le zelo majhna podmnožica majhne množice v Sloveniji živečih ljudi. Tudi če je znanstvenik specializiran za recimo glasoslovje, ki je ena od tem znotraj ARRS-jevega podpodročja teoretičnega in uporabnega jezikoslovja, bo znanstveno-raziskovalno tipično objavljal le o zelo izbranih glasoslovnih temah, recimo o naglaševanju, mogoče celo samo o tonemskem naglaševanju. V pedagoškem procesu in v splošni rabi pa potreba po izrazju pokriva vsa ali vsaj večino tem posameznih usmeritev znotraj podpodročij, v veliki meri neodvisno od ozke specializacije oziroma znanstvenoobjavnega dosega slovenskih raziskovalcev. S tega vidika se zdijo za razvoj terminologije precej bolj kot znanstvena besedila pomembni univerzitetni učbeniki in poljudnoznanstvena in strokovna besedila. V teh, še posebej v univerzitetnih učbenikih, so tipično pokrite vse aktualne teme posameznega podpodročja, njihov vpliv na strokovno-znanstveno izrazje v splošni rabi pa je večji od vpliva znanstvenih besedil. Za razvoj in širitev domačega strokovno-znanstvenega izrazja bi bilo torej bolj smiselno kot s forsiranjem znanstvenih objav v slovenščini

skrbeti s spodbujanjem slovenske poljudnoznanstvene literature (od katere je konec koncev tudi korist pri popularizaciji znanosti), prek slovenskih *strokovnih* objav (katerih obstoj tudi ob favoriziranju mednarodnosti pri *znanstvenih* objavah gotovo ni ogrožen), in s spodbujanjem pisanja slovenskih univerzitetnih učbenikov (pri katerem bi zaradi nedobičkonosnosti – zaradi majhnosti trga – vsekakor pričakovali spodbudo od države, naprimer prek financiranja namenskega zmanjšanja pedagoških obveznosti oziroma študijskega dopusta.)

Drugi razlog za favoriziranje domačih objav pa naj bi ob skrbi za terminologijo bila skrb za razvoj za znanost specifičnega načina izražanja. Slovenščina naj bi s tem, ko se ne uporablja za znanstveno argumentacijo, izgubljala pomembno polje svoje rabe. Vendar tudi tu lahko dodamo, da tip argumentacije, ki je značilen za znanost, spet ni tako ozko omejen na znanost. Glavna definicijska lastnost znanstvenega jezika naj bi bila brezbalastnost in rigorozno sledenje logičnemu sklepanju, brez tega pa gotovo ni tudi dobrega strokovnega besedila. Pa tudi če naprimer strokovnim besedilom te vrednosti ne priznamo, ni jasno, zakaj bi za razvijanje znanstvenega izražanja potrebovali v slovenščini kar celotni znanstveni opus Slovenije; verjetno zadošča tudi manjšina objav, ki tak jezik razvijajo. Nenazadnje pa tudi teza, da če bi mednarodna znanstvena objava štela več, bi znanstvene objave v slovenščini popolnoma izginile, ni kar sama po sebi umevna. Vsaj naprimer v družboslovju se to očitno ni zgodilo.

Od omenjenih ugovorov posploševanju favoriziranja mednarodnih objav tudi na humanistiko se torej nobeden ne zdi trden. Izjeme – ko res obstajajo – pa naj se pač obravnavajo kot izjeme. Pravzaprav morda tudi s spodbujanjem objav v slovenščini ni samo po sebi nič narobe, samo način pač ne more biti preprosto izenačenje neizenačljive teže lokalnih in uglednih mednarodnih objav (k lažjemu vrednotenju posameznih domačih objav pa bi seveda prispevalo tudi kvalitetno/vplivno rangiranje različnih domačih publikacij).

Humanistika je vedno obravnavana drugače

Da je pri sistemu vrednotenja dosežkov v humanistiki nekaj nenavadno, se vidi tudi ob primerjavi objavnih točk med dobitniki podoktorskih projektov na lanskem razpisu ARRS. V humanistiki je bilo povprečno število točk med dobitniki projekta 430, medtem ko je bilo to število v tehniških vedah okoli 120, v medicinskih in biotehniških vedah pa celo le okoli 100. Tudi v družboslovju, ki je s humanistiko morda najbolj primerljivo, je bilo povprečje točk le okoli 200, torej več kot pol manj. Da to povprečje pri humanistiki ni bilo višje samo zato, ker bi/je humanistika dobila manj projektov, se vidi iz tega, da ostajajo razmerja precej podobna, če primerjamo povprečje petih najvišje ocenjenih projektov v posameznih vedah; v humanistiki je pri petih najvišje uvrščenih projektih povprečje objavnih točk 560, v družboslovju 230, v tehniki in računalništvu 140, v medicinskih in biotehniških vedah pa le 100. To veliko razliko v omenjenih povprečjih bi se po eni strani seveda dalo razlagati kot rezultat dejstva, da je bilo preteklo delo uspešnih humanističnih prijaviteljev projektov preprosto toliko boljše. A ker edini način preverjanja take trditve, torej prek objektivizirane mednarodne primerljivosti posameznih ved, ni mogoč, je tako razlago pač nemogoče oceniti, pa tudi sicer se zdijo primerjave uspešnosti projektov ali raziskovalcev z različnih področij vse prej kot lahke; nenazadnje obstaja tudi možnost, da se v humanistiki pač prebira in objavlja več in bi tudi ob enakem točkovanju in popolni preusmeritvi na mednarodno objavlanje vodilni humanistični objavljalci že samo zato zbrali več objavnih točk kot vodilni naravoslovni in družboslovni objavljalci. Po drugi strani pa se zdi, da se da omenjena razmerja v številu objavnih točk razumeti tudi kot rezultat dejstva, da se v humanistiki do točk pride bistveno hitreje ravno zaradi precenjenosti lokalnih objav. In čeprav ni utemeljenost take interpretacije ob trenutnem humanističnem sistemu vrednotenja nič bolj dokazljiva kot utemeljenost prej omenjene možnosti, se bodo vsaj kritiki trenutnega humanističnega sistema vrednotenja taki interpretaciji le stežka uprli, pač vse dokler so v humanistiki lokalne objave po teži izenačene z mednarodnimi objavami in torej obstaja možnost, da je taka interpretacija pravilna.

Še nadalje nenavadno pa je v tej luči dejstvo, da je bila pri kriterijih omenjenega razpisa

ravno v humanistiki objavam podeljena največja pomembnost. Na razpisu se je pri vrednotenju preteklega dela poleg števila objav namreč načeloma upoštevalo tudi število citatov, a spet je bila humanistika iz tega izzeta; preteklo delo se je namreč vrednotilo le z objavami. To se ne zdi smiselno, saj ne bi smelo biti v humanistiki nič manj pomembno, da so objavljena dognanja v znanstveno-raziskovalno korist še komu drugemu. In če argument domnevne odsotnosti možnosti mednarodnega objavljavanja, kot sva zatrjevala zgoraj, vsaj v veliki meri ne drži, ni neupoštevanje odmevnosti objav v humanistiki nič drugačno, kot bi bilo neupoštevanje odmevnosti objav v naravoslovju. Glede na to, da je že pri točkovanju objav teža prispevkov v odmevno, selekcijsko in recenzijsko neprimerljivih publikacijah izenačena, je še toliko manj smiselno, da je izničeno še drugo možno merilo kvalitete. Pri vrednotenju dela se tudi v humanistiki kvaliteti ne bi smeli odreči na račun kvantitete.

Enako sporno se pri omenjenem razpisu zdi tudi nesorazmerje med težo mnenja domačih in tujih ocenjevalcev humanističnih projektov. Medtem ko je v naravoslovju in drugih vedah mnenje domačega in tujega ocenjevalca veljalo približno enako, je v humanistiki ocena domačega ocenjevalca veljala štirikrat več kot ocena tujca (3 : 12 točk). Ampak če ne drži argument domnevne odsotnosti možnosti mednarodnega objavljavanja, potem zgubi smisel tudi neupoštevanje obče pomembnosti dognanj in prisojanje večje teže domačim ocenjevalcem.

Sklep

Čeprav poskuša spis kritično pretresti trenutni točkovalni sistem in njegov pomen za razvoj humanistike, upava, da ne bo izzvenel kot nekonstruktivno kritiziranje. Razvidno bi moralo biti vsaj nekaj konkretnih predlogov. To, kar velja za druge vede, naj načeloma velja tudi za humanistiko. Tudi v humanistiki so mednarodne objave več kot smiselne, pogosto navajani protiargumenti pa vsaj s stališča posameznih humanističnih področij kot celot niso prepričljivi. Določene izjeme, ki obstajajo, pa naj se tudi res obravnavajo kot izjeme, raje kot da se zaradi tega kot izjemno obravnava celotno posamezno področje oziroma celo celotna humanistika. Izjeme bi se marsikje lahko pokrivalo s ciljnim raziskovalnim projekti oziroma naročili.

Seveda bi sprememba obstoječega sistema vrednotenja morala biti na nek način razslojena, da se humanistom, ki so dolga leta utečeno delovali v trenutnem sistemu, ne ukine možnost raziskovalnih sredstev. To se da uravnati z namenskimi sredstvi za različne starostne skupine raziskovalcev, s ciljnim razpisi, naročili ipd.

Pri morebitnem prenosu sistema vrednotenja od drugod tudi v humanistiko težavo resda predstavlja dejstvo, da najvplivnejša mednarodna baza bibliografskih kazalcev, *Web of Science*, vpliva in citiranosti za področje humanistike (sistematično) ne objavlja, četudi ima proizvod imenovan *Arts and Humanities Citation Index*. Vendar se ta težava ne zdi usodna. Baza podatkov še vedno obstaja in v njej niso zavedene kar vse obstoječe revije. Za začetek bi lahko naprimer revije, zavedene v tej bazi, veljale več. Istočasno bi bilo tudi v humanistiki prav povečati razliko med vrednostjo lokalnih in mednarodnih objav (primerjaj zgoraj omenjeni razkorak med maksimalnima razmerjema 1 : 7,5 v naravoslovju in tehniki ter 1 : 1,33 v humanistiki). Kar se tiče monografij oziroma relativne pomembnosti posamezne mednarodne založbe: če se to lahko določi za druge vede, zakaj se tega ne bi določilo tudi za humanistiko? Citate pa – sicer zaenkrat še zelo nerafinirano – poleg *Web of Science* šteje tudi recimo *Google Scholar*, in z malo truda bi se verjetno citiranost za konkretna dela lahko preverjalo na ta način. Preveriti bi seveda veljalo tudi, kako se vrednotenja dosežkov v humanistiki lotevajo po Evropi. Pravkar omenjeno je pač trenutna tehnična težava, ki jo je treba rešiti, ne pa ji pustiti, da humanistiko postavi na stranski tir in jo pusti vase zaprto in brez možnosti objektivizirane mednarodne primerljivosti.

Franc Marušič in Rok Žaucer

Univerza v Novi Gorici, 12. junij 2007